

Oredništvo i uprava
ZAGREB MASARIKOVA 28a
Telefon 67-80
Oredništvo in uprava
za Slovenijo in slovensko del
Julijske Krajine
LJUBLJANA Erjavčeva 4a

ISTR

Narod koji se određuje ma i jedne
stope krvlju i znojem otaca svo-
jih natoplene zemlje nije dostojan
da se nazivlje narodom

SLOVENSKA NARODNA ZAVEST V VIDMU PRED 500 LETI

POMEN SLOVENSKE BRATOVŠČINE SV. HIERONIMA V VIDMU LETA 1452

»Glasnik aktuatora, ki izhaja v Ljubljani in ki ga izdajajo aktuari kraljevine južnoslavije, je v svoji 1.—2. letišnji številki prinesel nad vse zanimiv zgodovinsko-pravni prikaz statuta »Slovenske bratovščine sv. Hieronima v Vidmu, ki ga je napisal znani ljubljanski odvetnik in juridični pisatelj koroški rojak dr. Anton Urban. Avtor je leno orisal pomen te institucije za tedanje videmske Slovence ter povdaril njene zavarovalniške strani ki te v sebi že imela ključ današnje moderne zavarovalništva.

Ta ustanova je delovala v Vidmu okoli 400 let. Poleg statuta so ohranjeni še zelo številni zapiski (kvaderni) o sejah, knjigovodstvu itd. Prvi zapiski segajo v začetek 15. stoletja ali točno v l. 1412., zadnji pa so iz l. 1795. Gotovo je, da je bratovščina obstajala še pred l. 1412 in zato lahko smatramo da je bil začetek udeleževanja videmskih Slovencev na tem področju že v drugi polovici 14. stoletja. Ti kvaderni še čakajo marljivo zgodovinarja, ki bo gotovo iz njih izluščil še marsikaj zanimivega. Iz delovanja te bratovščine skozi dolgo dobo štirih stoletij, lahko sklepamo da so bili videmski Slovenci še mnogo pred 14. stoletjem močna etniška skupina ki ni tako hitro utonila v tujem morju. Bratovščina je vezala vse videmske Slovence brez ozira na poklic in kar je še posebno zanimivo je to, da je imela sicer še nejasne začetke današnje moderne zavarovalništva in da jo zaradi tega moramo smatrati kot predhodnico ne samo slovenskega temveč tudi vsega južnoslovenskega zavarovalništva.

Avtor je izdal ta pomembni članek še v posebnem ponatisku. Opremil ga je s faksimilj devetih strani pravilnika (statuta). Pravilnik je snisan v italijanski tednjača časa in izvira iz l. 1452. Posebno lepo je ukrašena naslovna stran, katere barve so še zelo dobro ohranjene. Le škoda je, da je tekst na nekaterih krajih poškodovan in zaradi tega nečitljiv. Avtor je k razpravi dodal še dobesedni prepis v italijanskem izvirniku, njegovo slovensko prestopo in kratek izveček članka v francoščini.

Nas zanimajo še holi kakor zavarovalnopravna razmotrivanja narodna razdeljavanja dr. Urbana ob statutu bratovščine sv. Hieronima. Zato prinašamo članek skraj v celoti.

*

Videm v Furlaniji je bil v politični in kulturni zgodovini Slovencev zelo pomemben. Videmski zgodovinski arhiv vsebuje veliko gradivo za našo narodno zgodovino. Nekaj je že raziskane, mnogo pa je še neobdelane. Zgodovinar I. Gruden niše v svoji Zgodovini slovenskega naroda (družici del: Pozni srednji vek) na str. 414 tole:

»Kako zelo sta bili naša trivnja in obrt proti koncu srednjega veka udomaceni v Furlaniji, priča slovenska bratovščina sv. Hieronima, ki se je l. 1452 ustanovila v laškem Vidmu. Imenovala se je »Fraternita degli Schiavoni« (bratovščina Slovencev) ki je imela namen podpirati svoje člane v primeru bolezni in v potrebe, njih revnim hčeram izplačevati malo doto in jim slednji prekrbeti krščanski pogreb. Leta 1479, je bil na sebu slovenske bratovščine mojster Jakob iz Loke.

Ta navedba me je napotila, da sem se začel podrobneje baviti s to slovensko bratovščino sv. Hieronima v Vidmu in to s stališča zavarovalno pravne zgodovine, ker vsebuje statut brezdvomno zavarovalno-pravne misli, ki utegnejo zanimati našo javnost, zlasti pravniški svet, in na kakšne družod — mislim predvsem na cesovske statute — v tej izdelani obliki ne naletimo.

Arhivalno gradivo. Original statuta Slovenske bratovščine sv. Hieronima v Vidmu hrani danes občinska knjižnica v Vidmu; te knjižnici je rokopol izročila nekdanja videmska bolnišnica z vsem arhivom (Archivio dell' Ospedale di Udine presso la Biblioteca Comunale: Confraternita di S. Gerolamo. Scaffale No. 12).

Poleg statuta spadajo k arhivu, ki se tičejo bratovščine sv. Hieronima obširne priloge, zvezki (kvaderni): prvi zapisi so celo iz l. 1412, ko bratovščina še ni imela svojega statuta zadnji pa je iz l. 1795, ko soveica statuta zadnji pa je iz l. 1795, ko soverieje prenehale delovanje bratovščine. »Kvaderni« vsebujejo zapiske o občnih zborih, o sejah odbora, seznam čla-

nov, seznam dohodkov in izdatkov in končno letne obračune. Boli poklicanemu raziskovalcu bodo »kvaderni« nudili bogato gradivo za raziskovanje zgodovine Slovencev v Vidmu in proučevanje statuta s stališča zavarovalno-pravne zgodovine. Ker »kvaderni« nisem podrobneje pregledal, to bi zahtevalo dolgotrajni študij in temeljito znanje italijanskega jezika iz XV. stoletja, more predstavljati moja razprava je medel oris bratovščine s stališča zavarovalno-pravne zgodovine. »Kvaderni« so spravljeni v osmih svežnjih po približno 10 zvezkov brez kake posebne označbe.

Statut bratovščine izhaja iz l. 1452; leta 1479, ko je bil predsednik bratovščine mojster Jakob iz Loke, je bil isti na novo prevedran. Kot cerkevna bratovščina z deloma posvetnimi cilji je bila organizirana no cerkovnem pravu, v naših krajih smo imeli nešteto takih bratovščin, verjetno pa brez tako ostro izdelane zavarovalnega načrta, kakršnega je imela bratovščina sv. Hieronima v Vidmu.

NAZIV BRATOVŠČINE.

Bratovščina si je izbrala za patrona (zaščitnika) cerkvenega učenika sv. Hieronima, ki je bil pred svoj življenje zaščitnik revnih in je nekaj časa živel v Furlaniji, zlasti v Oseju, ko je pričel učiti škola Valeriana in njegove duhovnike notranje življenja. Pri Hrvatih je veljal sv. Hieronim za narodnega svetnika. Njegovo rojstno mesto je bilo Stridon-Grainovo (Danes prevladuje mnenje da je bil Stridon na Grainovem polju.) Vsekakor je bil sv. Hieronim doma na našem sedanjem državnem ozemlju. Kot oče Vulgate je imel v rimski cerkvi velik ugled; pobožni glagoljasi ki so branili slovenski jezik in svetopisno v službi božji proti Latincem v narodnem jeziku, so prišli na misel da so pripisali glagolico sv. Hieronimu. Ta legenda je naša svojo potrditev v listini napeža Inocenca IV, ki je dovolil seniskemu škofu Filipu, da se smejo njegovi duhovniki posluževati glagolice. V listini se izrecno povdarja, da je sv. Hieronim zaščitnik glagolice. Šele v 18. stoletju so to legendo ozvrli.

Hrvatski romarji so imeli v Rimu bratovščino istega imena v Borzu Vecchio; številna romanja Hrvatov so ovekovčevali v Božanski komediji Dantea (Rat XXXI, 103). Panež Nikolaj V, je z hulo dne 4. aprila 1453, dal Hrvatov cerkev sv. Marine in dovodi, da smeto ustanoviti hospic, ki je bil predhodnik Zavodu sv. Hieronima v Rimu. Cerkev sv. Marine so popravili in prekrstili v cerkev sv. Hieronima, ker se je že takrat čvrsto verovalo, da te sv. Hieronim po rodu iz Dalmacije ali Medjumurja (Stridon ali Strizivo).

Sploh je veljal sv. Hieronim že od 14. stoletja za narodnega svetnika tako pri Slovenceh kakor pri Hrvatih; zato se videmska bratovščina ni kar po naključju imenovala po njem.

Nacionalni pomen slovenske bratovščine v laškem Vidmu, Spor, ki vlada med našimi zgodovinarji (Rutar-Kos-Tuma) glede naselitve furlanske nižine po Slovenceh, je znan. V ta spor se seveda ne spuščamo. Prof. Kos je mnenja, da so se Slovenci pred longobardskimi židovi (utrjeno mesto) — soteska med Muzacem—Pušja vas (Venozona)—Humini (Gemonia)—Rtin (Artenje)—Neme (Nimis)—Cedad (Ippolis)—Krimin (Cormons) in Fara pri Gradški, okoli Stivana pri Devinu — ustavili in zaradi tega ne more biti govora o prvotni naselitvi Slovencev v Furlaniji že konec VI. stoletja. Slovenstvo v Furlaniji se omejnja šele od prve polovice XI. stoletja dalje in nima opravka s prvotno slovensko naseljenostjo, kako misli Rutar. Tuma zastopa mnenje, da je v Julijskih Predalpb med Tilmentom in Sočo naseljeno od pamfivke slovensko ljudstvo poljedelskih vasi (Slov. Pravnik 1933, članek Autonomna uprava Beneške Slovenije). Isto mnenje zastopa tudi v svojem spisu »Beneška Slovenija« (Planinarski Vestnik 1933 in 1934). Odnosno zavrača mnenje drugih historikov, da so slovenski prebivalci v Furlaniji naseljeni koloni.

Da je predstavljala slovenska naselitev v Vidmu močno narodno skupino, vsaj od XI. stoletja dalje, nam neizpodbitno dokazuje slovenska bratovščina sv. Hieronima. Ravno tako pove zgodovinsko poročilo iz l. 1475, da je bila v glavnem mestu Furlanije v Vidmu še v XIII. stoletju slovenska

govorica navadna (Tuma: »Planinski vestnik 1934, str. 41). V starem Vidmu se je imenovala ulica blizu stolnice po »Schiavonih.«

Med temi Slovenci sta morala vladati močan duh skupnosti in močna narodna zavest. Le tako je razumljivo, da so se tako povežali med sabo in imenovali svojo cerkevno bratovščino po sv. Hieronimu, ki je že tedaj veljal za narodnega svetnika južnih Slovanov, zlasti Slovencev in Hrvatov. Našim prednikom je bila vodilna misel obraniti svoj nacionalni živel in ga med sabo povežati tudi gospodarsko z vzajemno pomočjo, ki je v omenjenem statutu tako daleč pravno in gospodarsko razvita, že glede na veliko število zavarovalnih panog, da lahko smatramo to bratovščino kot prvo predhodnico slovenskega in jugoslovenskega zavarovalstva sploh. Nacionalni moment je igral veliko vlogo. Poleg cerkveno-vzgojne in karitativne značaja te cerkvene bratovščine je bil važen tudi nacionalni moment. Slovenci v Vidmu, verjetno skupaj s Hrvati, ki so romali preko Vidma in Rim, so morali imeti izredno močno narodno dostojanstvo, saj so se rekrutirali iz premožnejših slojev; trgovcev, lišnih posestnikov, le premožni Slovenci so bili tako izvoljeni v dvajsetčlanski odbor. Bratovščina je vzgajala svoje člane k čim višji notranji kulturi. Njeno delovanje na vzajemni pomoči (zavarovalnem polju) na seveda nima ničesar opraviti z modernim cerkvenim zavarovanjem

Organizacija bratovščine. Bratovščina je imela dobro izraženo organizacijo na demokratičnih osnovah. Bila je organizirana kakor vse cerkvene bratovščine z deloma posvetnimi cilji zastran zunanje organizacije no cerkovnem pravu. Bratovščina so bile pravne osebe (personae morales collegiales). Voditelji bratovščin so bili vedno duhovniki. Pobožnosti so se opravljale, ako bratovščina ni imela svoje lastne cerkve, v neki kapeli ali pri določnem oltarju glavne cerkve. Na bratovščina je imela svoj oltar v cerkvi sv. Petra mučenika (oltar sv. Antona) in nozoevje v večji cerkvi (stolnici) pri oltarju sv. Hieronima, patrona bratovščine. Občni zbor je bil vselej na božične kvatre v Domu bratovščine; zbrali so se sami bratje; ženske niso imele volilne pravice. Na občnem zboru se je izbral oskrbnik-blaginik (chamerari) in predsednik (prior). Za pomoč predsedniku in blaginiku sta se izvolila še dva prisednika ali pomočnika (astantii), ki morata prav tako prihajati v urad kot predsednik in blaginik. Oskrbnik-blaginik mora napraviti vsako leto za »vesoljni zbor« natančno poročilo in obračun. Odbor je štel 20 članov. Funkcionariji bratovščine so se volili vsako leto: pasivno volilno pravico so imeli samo oni, ki so imeli svoje premoženje in določeno stanovanje, da ne bi bil podan sum, da zaradi uboštva varajo izvoliti kokkar, kvartopivec ali razsinik. Izvoljen nat bo dober družinski oče, ki ima svoje premoženje in svojo hišo na ozemlju Vidma in je na dobrem glasu. Povdariti je da so bile vse bratovščine organizirane no istem načelu, tako tudi te omenjena hrvatska bratovščina sv. Hieronima iz XV. stoletja v Rimu.

Moralna vzgoja članov bratovščine. Po statutu slovenske bratovščine sv. Hieronima v Vidmu je bilo kartanje prepovedano pod kaznilo l lire za olje. V primeru tožbe je bratovščina posredovala mir in opravil, brat, ki je imel tožbo, je moral prav tako dati lro za olje. Dokler tožba ni bila končana, je bil izključen iz bratovščine.

Članom bratovščine je bilo ukazano

obiskovati bolnike in udeleževati se potrebov in procesij.

Zavarovalni elementi in statutu. Treba je strogo ločiti prostovoljno dobrodelnost, do katere človek nima pravice, ker ni dan do pridajateljev in obliki prispevka. In pravico do določene dajatve s strani zavarovalatelja (zavarovalnice pomočne blaginje, bratovščine itd.). Šele ko namesto prostovoljne dobrodelnosti in podnora nastopi pravni zahtevke, torej subjektivna pravica, govorimo o zavarovanju. Mnenja sem, da predstavlja statut bratovščine sv. Hieronima prve, četudi še ne povsem jasne konture moderne zavarovalstva in ima prispevek že značaj premije, ki naj zasigura članu zavarovalno zaščito. V bratovščini niso samo člani neke obrti, kakor je to pri celih: član bratovščine je

lahko vsak; trgovec, posestnik, delavec, možki, ženske ali dekleta. Bratovščina pomeni združitev vseh narodnih slojev in ima narodno obeležje in to na osnov prostovoljnega pristopa.

Zavarovalni prispevek: Člani-možje premoženje so plačali 12 soldov kot letni prispevek; ravno tako žene in dekleta delavci in sploh člani brez lastne zavarovalne dajatve plačali 6 soldov. V tej določbi statuta je videti že moderno ocenitev rizika (za primer bolezni sorčeti) svoji doma (stvarna zavarovalna dajatev). Jasno je, da se te pravice premožni trgovec ali lišni posestnik ni posluževal, zaradi tega je članstvo trgovca v bratovščini predstavljalo za isto manj nevaren riziko; od tod njih nižji prispevek. Če bi imela bratovščina zroli karitativen namen, bi bilo ravno narobe!

Vrste zavarovanj: Zavarovanje (preskrba) je bilo po statutu predvideno za primer bolezni (bolezensko zavarovanje) in pokonilinsko zavarovanje; vdovske in sirotinske podpore (druge življenske nepravilke); statut je vseboval tudi omejeno zavarovanje za preobrednino; končno je predvideval statut tudi zavarovanje za doto. Zadnje je najbolj zanimivo in najbolj pomembno, to tem holi če upoštevamo, da je bila bratovščina ustanovljena l. 1452! Gotovo je to najbolj drzna in daljnosežna zavarovalna misel v statutu. Četudi morda ta odredba še ne predstavlja moderne zavarovanja za doto (Heiratsversicherung), ker je dajatev (zaveza) od strani bratovščine nepopolna, vendar je zavarovalna zaimisl izvedena že tako daleč, da se lahko reče: no statutu bratovščine je obstajalo nekako zavarovanje za doto. Slovenci v Vidmu so bili v svojem socialnem delu daljnovidni. Hoteli so obdržati svoj nacionalni standard na višini. Napovedali so holi revščini, kar se pokaže zlasti ob porokah. Bratovščina mora sobratu pomagati, če ima hčerko za možitev, pri čemer je upoštevati njen položaj. Bilo je to delo za nacionalne interese, za ohranitev slovenske krvi v Vidmu!

Treba povdariti, da se ta zavarovalna panoga še do danes niti pri velikih narodih ni udomacila. V Franciji je morala v zadnjem času poseči vmes država. Privatna iniciativa ni prinesla zaželenih uspehov. Enak poskus je bil napravljen v Nemčiji, ki na ravno tako ni prinesel znatnih uspehov. O tei važni zavarovalni panogi, ki dokazuje veliko daljnovidnost in globok nacionalni čut, bi se možlo več povedati še no preledu kvadernov, iz katerih bi bile razvidno kolikokrat je imela bratovščina priliko preskrbeti iz svojih sredstev dot: in v kaki izmeri. Končno je predvideval statut neko vrsto zavarovanja za pogrebno. Bratovščina je bila dolžna oskrbeti pokončemo bratu ali sestri pogreb če je dotični umrl 20 mlli proč od Vidma

Pomembno zavarovalno pravno misel srečamo v statutu, v odredbi, da je bil sobrat ali sosestra, ki bi ne plačala članarine vsake kvatre ali vsaj konec leta, izključena iz bratovščine in izobzi s tem pravico na dajatev od strani bratovščine za primer bolezni, smrti ali možitve hčerke. To je povsem moderna zavarovalnopravna zamisel.

Povdariti je treba še s stališča pravne zgodovine, da vsebuje statut pravni institut znanosti (kaduciteta). Institut znanosti priča o veliki medsebojni povezanosti članov bratovščine, ki je bila nekaka centralna organizacija Slovencev v Vidmu

Povdariti je treba da je slovenska bratovščina sv. Hieronima zavzemala med podobnimi bratovščinama verjetno izjemen položaj, kar se tiče zavarovalno-pravne misli in v tem je njen dom.

Mnenja sem, da pri slovenski bratovščini sv. Hieronima lahko že govorimo o prvih početkih zavarovanja, ker je obstajala subjektivna pravica članov do zavarovalne dajatve

Na kratko je ugotoviti, da vsebuje slov brat. sv. Hieronima v Vidmu važne zavarovalne zamisli, ki jih srečamo danes v modernem zavarovalnem pravu.

Opraviti imamo torej s prvo slovensko pomožno blaginjo, ki iz bila v Sloveniji in Dalmaciji uvedena z zakonom o pomožnih blaginjah iz l. 1892

Auto pregazio radnika

Trst, 17. — 20-godišnji radnik Josip Anjan Ivanov iz Trstija, koji radi na radnji u Roveriji, dospio je pod auto. Dževezi su ga žurno u puljsku bolnicu, ali mu prije nego što je stigao u bolnicu izdahnuo. Bolnički liječnik nije mogao nego ustanoviti smrt.

TESKA NESREĆA

U mag. — 49-godišnja Margarita Zotic iz Umaga uputila se u Trst. Nije sirotina ni sluga, da će njezin put u Trst izgledati sasvim drukčije, nego što ga je ona zamišljala. Odlažeći iz kuće poslužila se na stepenicama i pala tako nesretno, da je prabla rebro i slomila ključnu kost. Otpremljena je u Trst u bolnicu, gdje su izjavili da će morati oduzeti najmanje četiri sedmice.

VUNU I PAMUK TREBA PRIJAVITI

Pula. — U smislu zakonskog dekreta od 18. svibnja objelodanjenog u Službenom listu dužan je svaki trgovac odnosno industrijalac prijaviti svaku količinu vune i pamuka, što ih ima momentano na skladištu, a ujedno mora saopćiti i ime tvornice od koje je vunu odnosno pamuk nabavio. Početak prijavljivanja bio je 28. svibnja, a završetak će biti 8. lipnja. U buduću će se prijave morati predavati svakog 15. i zadnjih u mjesecu s točnom naznakom količine, koju je pojedini trgovac na taj dan imao.

POPRAVAK ŽUPNE CRKVE U OPATIJU

Opatija. — Kako smo svojedobno već izvijestili župa crkva sv. Jakova u Opatiji će se posvećena restaurirati. Tvornica torpeda na Rijeci poklonila je za popravak crkve 10.000 komada opeka. Čini se da će s tom količinom, uz stare cigle biti moguće crkvu u cijelosti popraviti.

ALI JE V IDRIJSKI KOPLINI TUDI PREMEO?

Geološka znanost je ugotovila, da se u okolišu živorebrne rude vedno sledovi srebra, zlata, bakra in tudi premoga. To značilnost najdemo tudi tukaj. Pred sto in več leti so kopali za bakrom na Cerkljanskem pod Labnami in Ravnam. Srebro so iskali pred dobrim desetletjem v bližini Slapa ob Idriji. Dela so pa opustili, ker je bil odstotek rude prenizek. Pred nekaj dnevi so priobeli Italijanski listi vest, ki pa za domačine ni nikakva novost, da leže pod Seberoljskim hribom. Oblavkom vrhom in Vojskem v dolini Tribuše zakladni črna premoga. V Stonjniku, kjer se odnosi od državne ceste po Idrijski dolini cesti v Seberle, vrtajo že več kot leto dni za premenom. To brez posebnega uspeha. Najbrž primanjkuje potrebnih denarnih sredstev. Po časopisnih vesteh bo sedaj drugače, ker se je za zadevo začela zanimati državna oblast. Dobro bi bilo, če bi se iskanje obneslo in bi se odkrila ležišča črnega premoga, ki ga naše gospodarstvo tako krvavo potrebuje, pa tudi delavstvu ne bilo treba hoditi s trebuchom za kruhom.

SMRTNA NESREĆA PRI ROKOBORBI

Gorica, junija 1940. — Dne 5. maja je bila v gledališču bokstarska predstava pri kateri so nastopili številni rokborci domačini, kakor tudi iz ostale Italije. Gledalcev je bilo precej — nekaj nad 1.700. Od domaćinov je nastopil tudi boksač Možina (Musina), ki je pred kratkim žel lepe uspehe v Ameriki. Že pri prvi točki se je zgodila nesreća, ko sta nastopila rokborca Punturi iz Rima in Disiot iz Trsta. Pri deveti rundi je nasprotnik potokel Trzčanca, ki se je nezavesten zgrudil na tla. Zdravniki so ugotovili pretres možganov in možgansko kap. Prepeljan je bil v bolnišnico, kjer je po treh urah umrl. Smrtna nesreća tržaškega rokborca je napravila na Goričane mučen vtis.

CIJENE U BRIJAČNICAMA

Pula. — Pokrajinsko tajništvo za obrt izdalo je tarifu za brijačnice. Cijene su sljedeće: brijačnje u lokalu I. razreda 2.50 lira, u lokalu II. razreda 1.80 lira, u lokalu III. razreda 1.50 lira. — Šišanje u lokalu I. razreda 4.— lire, II. razreda 3.50, III. razreda 2.50 lira. — Šišanje i brijanje 6.—, 4.50 i 3.50 lira. — Šišanje djece 4.—, 2.50 i 2.— lire. — Pranje glave 4.—, 3.— i 2.50 lire. — Ženske: trajna ondulacija u salonu I. kategorije 35.—, II. kategorije 25.— lira, vodena ondulacija 5.50 i 4.— lire, šišanje 4.— i 3.— lire, manikiranje 6.— i 4.— lire.

KRIMČARILI DUHAN

Trst — Ribari po zanatu, Trščani Antun Šulac, Marijan Milčič, Marijan Lipce, Arnaldo Lipce i Eugen Poletti organizirali su čitavu trgovinu duhanom. Svojom jedinicom »Capidoglio«, koja je bila vlasništvo Poletijevo, krstariši su od Zadra do Trsta i uz istarsku obalu, prevozeći velike količine najfinijega duhana. Dno je ladje bilo tako napravnjeno, da je bilo veoma teško pronaći u njem duhan. Konačno su dolijali i oni, jer im je straža zaplijenila oko 200 kilograma najfinijeg duhana tzv. »sultanova brada«. Poletieva ladja je zaplijenjena, a oni su osuđeni svaki na par godina tamnice.

ZAKON O PREDAJI ŽELJEZNIH OGRADA STUPIO NA SNAGU

Pula. — Službeni list od 8. svibnja donosi tekst zakona o prijavi i sabiranju željeznih i drugih metalnih ograda. Zakon je stupio na snagu dne 22. svibnja. U smislu zakonskih odredaba imaju se sve željezne i metalne ograde, koje odjeljuju nekretnine, polja, vrtove i silno, izuzev onih, koje služe kao ulazna vrata, skiniti i predati u naročite državne magazine. Skidanje i doprema ide na teret vlasnika. U slučaju da ih vlasnik sam ne skine i dopremi u skladišta, to će ih prefektura dati sama skiniti i dopremiti, a troškove će zaračunati vlasniku. Odmah nakon objelodanjenja zakonskog dekreta, a najkasnije u roku od mjesec dana, svaki vlasnik takovih ograda ima da podnese prijavu općini i u njoj točno navede dimenzije (dužinu i visinu) ograda.

Ograde koje predstavljaju historičku ili umjetničku vrijednost ne će biti oduzete. Vlasnici takovih ograda dužni su

odmah podnijeti prefekturi pismenu predstavku. Tu će predstavku prefektura proslijediti nadležnoj superintendaturi koja vodi brigu o starinama i umjetninama, koja će u roku od 2 mjeseca donijeti svoju odluku. Dok ne stigne riješenje te se ograde ne će skidati.

Ne će biti skidane ograde, koje su vlasništvo Svete Stolice, stranih država odnosno njihovih poslanstva i stranih državljanina uopće, te konačno crkva odnosno vjerskih hramova. Cijenu ograda određi će Ministarstvo za korporacije.

Tko se ne pokori odredbama ovoga zakona kaznit će se zatvorom od 6 mjeseci do 3 godine i globom od najmanje 2.000 lira. Kod prekršaja, gdje se radi o manjim količinama željeza to jest, gdje težina ograda ne prelazi 200 kilograma globa će iznositi trostruki iznos vrijednosti željeza, no ni u kom slučaju ne će biti manja od 500 lira.

TEŽKA NESREĆA PRI KOZINI

Trst, junija 1940. — Pretekli teđen se je zgodila u gozdu blizu Kozine teška nesreća vsled eksplozije projektila. Ko sta 11-letni Bertrand Štupar in 10-letni Benčić pasja krave, sta našla v travl projektil. Dečka nista vedela, kako nevarno stvar imata v rokah, in sta se začela z njo igrati. Ko ga je Benčić zagnal ob kamen, je projektil eksplodiral. Delet granate so ranili oba dečka, po vsem telesu tako da sta obeležala nezavestna na tleh. Močan pok je takoj opo-

zoril ljudi, ki so stali v bližini, da se je zgodila nesreća. Poklicali so takoj avtomobilne rešilne postaje iz Trsta, ki jih je odpeljal v tržaško bolnišnico. Zdravniki so ugotovili, da je Benčićovo stanje najtežje. Benčić ima pretresene možgane, ima pa tudi veliko rano na čelu in rano na prsah. Iz glave so mu izvlekli delce granate. Štuparju je eksplozija pokvarila oko in ranila levo nogo. Za Benčića so izjavili zdravniki, da je njegovo stanje zelo nevarno.

Izložba narodnih rukotvorina u Puli

Pula. — Najavljena je izložba istarskih narodnih rukotvorina, pa se već razne istarske općine spremaju, da sudjeluju na njoj sa proizvodima svoga kraja. Ta će izložba kako kažu najbolje karakterizirati fizičke karaktere divju rasa nastanjenih u Istri. Prema tome su

isključeni s nje predmeti fabričke ili mehaničke proizvodnje, a isto tako i oni koji su plod umjetničkog stvaranja kao što su na pr. umjetničke slike koje su plod školovanih umjetnika. Prednost će se dati onim predmetima, koji su etnografski interesantni.

Državna subvencija talijanskoj privredi

Država pomaže talijansku industriju iz svih snaga, pa i finansijski. Tako učestvuje država u sljedećim preduzećima od nacionalne važnosti sa milijuna lira (u zagradi ukupni kapital društva): Azienda Carboni Italiani (ACAI) 236 (600); Azienda Minerale Metallici Italiani (AMMI) 60 (100); Azienda Generale Italiana Petroli (AGIP) 96 (500); Azienda Nazionale Idrogenazione Combustibili (ANIC) 100 (750); Cogne (rudnici gvozdja) 218.6 (300); Azienda Italiana

P. roli Albania i Azienda Minerale Italo Albanese 100 (u zlatnim francima); konzorcij za održavanje industrijskih vrijednosti 100; konzorcij za kreditiranje javnih radova 60.

Pored ovih neposrednog finansijskog učeća, država pomaže domaću industriju i posredno sa milijardama lira industrijskog kredita u cilju smišljenog izvođenja autariškog plana rudarske i metalurgijske privrede.

VELIKO NEVRIJEME U SJEVERNOJ ISTRI

Lanišće. — Posljednjim je dana zavlado nad cijelom Cicarijom veliko nevrijeme s prolomom oblaka. Štete koje je nevrijeme nanijelo su veoma velike. Nad okolicu Lanišća spustila se strahovita tuča, koja je umrla i sva polja. U okolicu Herpelja-Kozine padala je također jaka tuča uz strašno uda-

ranje gromova. U Lanišću je grom udario u jednu kuću, u kojoj su smješteni vojnici, pa je ubio jednoga vojnika. Liječnik koji je odmah priskočio u pomoć nije mogao drugo nego ustanoviti smrt. Vojniku je priredjen velik sprovod, kome je prisustvovalo mnogo ljudi, a dovedena su i sva školska djeca.

RAZDIJETA SAPUNA

Pula. — Ministarska uredba utvrdila je proizvodnju sapuna. Prema toj uredbi od masti predane im za proizvodnju sapuna tvornice ne smiju izradjivati sapun, kako hoće, nego u određenom postotku i to: 85 posto običnog sapuna za pranje, 10 posto za tvrdi sapun i 5 posto za toaletne i mirisave sa-

pune. Kontingentirane su količine sapuna, koje se smiju obaviti pojedinim pokrajinama. Predstavnici kupališnih mjesta podnijeli su svoje prijedloge koliko će im sapuna trebati u nastupajućoj kupališnoj sezoni. Od 1. lipnja dijelit će se nove cedulje za sapun.

KLJUČNICU SI JE ZLOMIL

Materija, junija 1940. — Ko je razkladao drva z voza je 70-letni Anton Jakulin iz Materije padel in se teško ranil. Pri padcu si je zlomil ključnicu. Zdraviti se bo moral 5 tednov.

RAZŠIRITEV TRŽAŠKE LUKE

Trst, junija 1940. — V Italijanskem državnem proračunu je predvidena vsota 60 milijonov lir za gradnjo odnosno razširitev luk v Trstu in Palermu.

KOLESAR PADEL V POTOK

Koper, junija 1940. — V težkem stanju so pripeljali v tržaško bolnišnico 45-letnega kolešarja Ivana Benčića iz Smarja nad Koperom, ki je padel pri Dragonji s ceste v potok. Njegovo stanje je nevarno.

SNIZENA JE CIJENA POVRČU

Pula. — Pokrajinski korporativni savjet utvrdio je cijene za novo povrće. 28. svibnja stupile su te nove cijene na snagu. Krumpir stari stoji 1.30, a mladi 1.60 lira kg. Mahune 1.80 do 2.— lire kg. Ovo su cijene na veliko. Kod prodaje na malo cijene su za malenost skuplje.

PROMJENA IMENA ULICA U TORINU

Medju značajnim manifestacijama, koje bilježe talijanski listovi je i ovo: U Torinu dosadanj Corso Inghilterra zove se sada Corso Mediterraneo, a Corso Francia dobio je u jednom dijelu ime Corso Suez, a u drugom Corso Djibuti.

Letos ni bilo mature

Trst, junija 1940. Kakor je bilo že javljeno, so vse italijanske zole končale to šolsko leto 15 dni prej, in to v zvezi z vedno večjimi vojnimi pripravami Italije za vstop v vojno. Mi treba se posebej omeniti, da so bili učenec i to uredbu zelo zadovoljni. Sedajni burni čas pa jim je prinesel še druge olajšave. Kakor poročajo, so vse srednje šole doobile odlok, da letos ne bo mature. To pa bo šlo na škodo učenecv, ki bodo dobili diplomu brez polaganja mature. Vse to spominja na nekdanje »kriegsmature« v bivši Avstriji.

PETESETLETNICA MIRKA POLIČA

Ljubljana, junija 1940. — Tu dno je praznovati petdesetletnico življenja naš znanstveni delavec, bivši ravnatelj ljubljanske opere Mirko Polič. Ob njegovem jubileju se spominjamo na njegovo delovanje na naših odrih tam preko. Z njim bo ostala za vedno zapisana ena najlepših strani našega gledališča. Tudi v Jugoslaviji je prirodno oral ledino in si mnogo prizadeval za povzdigo slovenskega gledališča. Vesten in natančen delavec je leto za letom dajal na opero najpomembnejša in najobsežnejša dela. Drugo prav nič manj bogato stran njegovega delovanja zavzema njegovo udeleževanje na konkretno-simfoničnem odru. Posvecal je tudi veliko šček čistih vokalni glazbi. Zelo se je zavzemal, da se prišla na oder dela naših skladateljev. Našo umetnost je povelil tudi v inozemstvu, kjer je priredil vrsto uspešnih predstav dostojne svetovne višine. Ob petdesetletnici mu želimo že mnogo plodovitih let in mnogo uspehov!

SLOVENSKE KNJIGE V GORISKI KNJIZNICI

Državna knjižnica v Gorici se bo v teku l. 1940. pomnožila za 20.000 zvezkov. Med temi je za slovenske bralce važna zlasti slovenska skupina (raccolta slavica), ki bo obsegala vsaj 2.000 zvezkov. Glavni del slovenskega oddelka tvori učiteljska knjižnica bivše idrijske realke.

Goriški mesočnik »La vita isontina« piše o knjigah iz Idrije sledeće: »Dela bivše šolske knjižnice iz Idrije je sama nudilo skoraj popolno sliko slovenskega slova in kulture od narodnega prapoda do novoromantičnega simbolizma. Sedaj dopolnjuje slovenski oddelak lepe vrste periodičnih izdaja naših slovnih in drugih del. To so dela vsega roda »mlada Slovenija« (Janežič, Jenko, Levstik, Jurčić itd.) in skupine suradnikov »Ljublj. zborna«, ki je bil središče literarnega življenja do začetka katoliške revije »Dom in svet«; omenjeni suradniki so zlasti Levce, Tavčar, Keršnik, Mencinger itd. — Urejene so skoraj vse vrste vzgojnih, zabavnih in poučnih knjig »Družbe sv. Mohorja« v Celovcu in »Slovenske Matice« v Ljubljani. — V idrijski knjižnici je zastopani velik del modernih slovenskih literarnih struj. Posebno mesto zavzemajo Cankar, Zupančič in simbolistični tokovi, ki so se uveljavili okoli »Doma in sveta«. Koliko lepih slovenskih esnikov, kod Kres, Veda, Cas, Dunajski zvon, Dom in svet itd. bo lahko koristilo pročitavcem mlade, a plodovite slovenske literature bolj kot katerakoli splošna razprava, ki združuje vse jugoslovanske kulture, različne po postanku, duhu in razvoju. Posebno Gorica se bo lahko posluževala slovenskega oddelka in istočasno se bo mogla poslužiti, da je njena državna knjižnica edina v Italiji, ki ima popolno zbirko slovenskega leposlovja 19. in 20. stoletja.«

Medtem ko z zadovoljstvom beremo gornje izvajanje, pripominjamo, da je goriška državna knjižnica imela že prej precej slovenskih knjig in časopisov iz predvojnog doba, katerih pa v katalogih ni bilo najti. Upamo, da bodo uvršćeni v novi slovenski oddelek ter da bodo tako čitajućemu obitstvu na razpolago.

MINERALNE VODE NA TRŽASKEM

Julijska Krajina nima bogatih in pomembnih mineralnih vrelecev, kakor so ostala sosednja Slovenija. Vendar bi mogli nasteti nekaj malo pomembnih terminalnih in mineralnih vrelecev, ki imajo le omejen obseg in ki so se nekada izkorisćevali, seveda le v omejenem obsegu.

Pri Krminu su izvori žveplene vode (studence Faet), ki nima skoro nikakoga pomena. Pri Izoli so štirje izvori žvepleno-terminalnih vod. Tudi v samem Trstu se nahaja nekaj vrelecev. Tak vrelec je bil na Lesnem trgu nekaj metrov pod morsko gladino. Moćnejši izvirek se nahaja na trgu Vitorio Venćto in mineralnega izvora je voda studenca Sv. Nikifora. Prav tako se nahajaju mineralna voda na trgu Goldoni. Tudi pri Sv. Ivanu so l. 1922 našli posebno vodo, ki je skoro popolnoma destilirana in torej slična vodi znanega vreleca v Fiuggiju (Abruzzi).

DROBIZ

— Opatje selo. — Na poziv podestata so se obćani, kakor pišejo listi, prostovoljno javili na dela »prijavljanje u obćinskih cest, ki so jih zadnji ređovi moćno poškodovali.

